

81'01/'08 Спеціальні визначники для походження та періодів розвитку мов	Повністю збігається з Таблицею 1с = ... '01/'08 =... '01 Стародавній період. Архаїчний період =... '02 Класичний період, античний =... '04 Середньовічний період. Середній. Центральний =... '06 Сучасний період =... '08 Відроджена мова
82'01/'06 Спеціальні визначники для періодів (фаз розвитку) літератури	Подібно до Таблиці 1с = ... '01/'06, але не точно так само 82'01 Стародавній або ранній період. Найраніші форми 82'04 Середньовічний період. Середньовіччя 82'06 Сучасний період

Шановні колеги, звертаємо увагу, що використання у будь-якій формі матеріалів, опублікованих у журналі, слід узгоджувати з редакцією. Посилання на видання обов'язкове!

(Продовження теми в наступному номері)

Валентина Муравйова,
завідувач відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України

Анна Діденко,
науковий співробітник відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України

ЖУРНАЛІСТИКА ТА ЗМІ

УДК 075.1:316.7](100=161.2)(092)

Тетяна Гіріна,

доцент, кандидат наук із соціальних комунікацій,
докторант Інституту журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Корифеї радіосправи української діаспори у глобальному соціокультурному просторі

Проаналізовано роль особистості у втіленні українських радіоініціатив діаспори в історичному аспекті. За результатами вивчення закордонної періодики автор вводить до наукового дискурсу імена радіопродюцентів українських програм на еміграції, досліджує їхню професійну діяльність, осмислює її роль у збереженні національної ідентичності українців закордоном.

Ключові слова: радіопродюценти, світове медіасередовище, українська діаспора, українськомовне радіомовлення.

Постановка проблеми. Українські години, про-
дуковані світовим співтовариством українців на різ-
них етапах, є прикладом того, що прагнення й зусилля
окремих особистостей здатні об'єднати розкиданих
територіально, розрізнених за соціальним статусом та
навіть зневірених українців. Важлива роль і значення
певних персоналій для збереження ідентичності нації
завдяки радіомовленню у ХХ ст. сучасниками не лише
недооцінена, а й не вивчена. Вважаємо, що самовід-
даність, ініціативність, ентузіазм, які радіопродюценти
українських смислів різних країн демонстрували рока-
ми, долаючи численні перешкоди, критику, фінансові
проблеми, заслуговують на гідну оцінку та повагу су-
часників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особ-
ливості зародження системи радіомовлення на місцях
висвітлено у працях Є. Дмитровського (зокрема, до-
сліджено львівське музичне радіомовлення на початку
радянської діаспори), І. Крупського (в аспекті Львів-
ського обласного радіо повоєнних років) О. Журавльової
(розвідки щодо столичного регіону), Д. Головешко,
Ю. Костюка (у центрі оповіді — запорізькі радіостан-
ції на етапі становлення), Д. Титарена (об'єктом вивчен-
ня є історія радіо Донбасу). Про розвиток радіомов-
лення кримськотатарською мовою у 1921—1941 рр.
дізнаємося з дослідження Б. Змерзлого, а праці
Я. Мадрика та С. Калібовець розкривають особливості
радіофікації й подальшої агітаційної роботи з на-

селенням в українському селі у 1920—30-х і 1951—1955 рр. На думку С. Калібовець, у ті роки радіо разом з агітаційними бригадами, вагончиками, пунктами, кінопересувними станціями стало не лише потужним інструментом політичної пропаганди, а й джерелом просвітництва населення [4, с. 102—109].

Шляхи інтеграції українських медіа у транскордонний інформаційний простір досліджувала О. Гресько [3]; досвід роботи окремих українських редакцій закордонних радіостанцій на етапі їхнього становлення аналізував І. Ципердюк, а Л. Павленко розглянула структуру радіопрограм і тематику Всесвітньої служби радіомовлення України.

Попри наявні у науковому дискурсі розвідки, спрямовані на заповнення невідомих чи викривлених на попередніх етапах сторінок історії, у тому числі й щодо інформаційно-комунікаційних процесів на українському радіо, досі не надано комплексної оцінки та не визначено ролі закордонного мовлення у збереженні та відтворенні національної ідентичності, зокрема значення щоденної роботи сотень українців, які докладали до створення радіопрограм чимало професійних, фізичних, емоційних, фінансових зусиль.

Мета статті — на основі комплексного дослідження змісту періодичних видань української еміграції розкрити аспекти діяльності осіб, котрі в різних країнах продукували українськомовні радіо-програми; ввести у вітчизняний журналістикознавчий дискурс імена радіожурналістів та медіаменеджерів, які сформували значущий сегмент українськомовної радіожурналістики у світовому медіасередовищі.

Матеріали і методи. Проведене дослідження передбачало використання методів аналізу, синтезу, моніторингу періодичних видань, систематизації даних, описового, індукції та історіографічного методів. Джерельною базою дослідження слугували видання української міграції у Канаді, США та Німеччині, зокрема канадські журнали "Молода Україна" (за 1953—2001 рр.), "Нові дні" (1950—1991 рр.); друковані ЗМІ Українського Народного Союзу, найстаршої та найбільшої забезпеченної організації українців у США та Канаді — щорічний "Альманах Українського Народного Союзу" (за 1928—2017 рр.) та український щоденник США "Свобода" (1922—2015 рр.); німецька газета "Наша думка" (1948) та інша періодика, з якої дізнаємося про перші радіоэфіри, ініційовані українцями для громади, які, втім, за свідченнями сучасників, були популярні й серед місцевих жителів. Проведений моніторинг охопив понад 14 500 чисел видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія українського радіо закордоном — це історія життя конкретних людей, які завдяки власній витривалості, ініціативності та любові до Батьківщини часто безплатно, а то й власним коштом створювали передачі чи започатковували програми, роблячи їх на десятиліття справою свого життя. Авторка проаналізувала аспекти роботи над створенням українськомовних радіопрограм 297 радіопроцентів із різних країн. З них — понад 20 подружніх пар, зокрема Т. та М. Дольницькі (1984 р. готували до ефіру релігійну щотиж-

неву радіо програму "З нами Бог" у Філадельфії (США) [7, с. 1]), А. Жуківський та Н. Жуківська-Наріжна (упродовж 1976—1989 рр. створювали українськомовну радіо програму в Канбері (Австралія) [12, с. 177]), І. та С. Залеські (1975 р. створювали українську програму на радіо 3ZZZ (Австралія) [12, с. 186]), М. та П. Кардаш (1989 р. — дикторка і координатор української програми на радіо 3ZZZ (Австралія) [12, с. 195]), Н. та Р. Климкевичі (1953 р. разом із Л. Годівським, К. Годівською, та В. Рижевським були співведучими української програми "Українська година" в ефірі радіостанції WMIE в Маямі (США) [11, с. 3]), М. та В. Климківи (диригент, співведучий та співзасновниця щотижневої програми "Спогад України" в ефірі радіо "СФМ 1290" у Вінніпегу (Канада) [8, с. 1]) та ін. Варто згадати роботу подружжя Б. та В. Коваленків (Австралія), А. та М. Комічаків (США), І. та Л. Лаврівських (США), Н. та В. Мандичевських (Австралія), Г. та З. Маринців (США), В. та П. Наумчуків (Канада), Л. та В. Плаганюків (США), Г. та Д. Пирогових (Австралія), Г. та І. Приблудних (США), Н. та І. Самокішиних (США), Г. та М. Свідерських (Австралія), Г. та В. Сімановських (Австралія), М. та С. Шумських (США); батька й дочки М. та Ю. Шустакевичів (США), братів М. і Ф. Лавриків (США), родини Готманів (США) та ін.

Непересічною постаттю для українського радіо Північної Америки є М. Сурмач. Власник книжкової й музичної крамниць, книговидавець і багатолітній ініціатор створення українськомовних радіопередач у США був зачинателем моди на радіо серед українства. Ще до появи перших періодичних програм він, поважний член української громади, не раз друкував у газетах полум'яні заклики до небайдужих читачів, доводячи потребу створення окремої української програми. Зрештою започаткував її, поклавши на власні плечі менеджерські, організаційні, фінансові й творчі завдання, впоравшись з якими, став яскравим прикладом для радіомоторів та активістів у наступні роки. Однак успіх програм, які створював чи ініціював М. Сурмач (приміром, трансльовані 17 лютого 1928 р., 19 лютого 1929 р. радіоконцерти під назвою "Перша українська радіо програма" [10, с. 60—70], "Українська година", яка виходила в ефірі радіо WAAT у Нью-Джерсі (США) з 1 вересня 1929 р., періодично організовані радіобали, зокрема 1935 р. у Нью-Йорку (США) [1, с. 4] та ін.), часто залежав від низки різноманітних чинників, які доводилося враховувати, аби представити слухачеві гідний медіапродукт.

М. Сурмач чи не першим у світі довів, що українські радіо програми конкурентоспроможні, а фінансові інвестиції радіоініціатив можуть бути прибутковими. У його музичній крамниці охочі мали змогу придбати аудіо записи, зроблені під час ініційованих ентузіастом радіоконцертів, радіоприймачі (тоді — "радіоапарат" або "радіофон"), також пропонувалися послуги майстра з налагодження та ремонту апаратури. Комерційний складник своєї діяльності М. Сурмач реалізовував через рекламні блоки у програмах, оголошення в газетах, проведення музичних конкурсів

із призовим фондом, який, серед іншого, складався з пожертв відвідувачів його крамниці тощо. Визнання й впливовість автора сприяли й зростанню популярності українських колективів, котрі виступали в програмах, колег-ведучих. В одному з концертів брали участь брати Лаврики "...з Алентавт (Аллентаун, Пенсильванія США. — *Т. Г.*), які мають там свою радіопрограму і тішаються великою популярністю. Їх виступ складався з двох народних пісень, згармонізованих Франком Лавриком, який скінчив музичну консерваторію" [10, с. 96]. З роками ці програми зрощували нові покоління радіожурналістів, зокрема 1935 р. слухачам повідомили про те, що "більше на радіо "Івасика" не буде. Бувший "Івасик" скінчив 21 років та став дорослим чоловіком; від тепер можна буде його розізнати як "Вуйко Іван". Він допомагає провадити недільно радіо-програму добродієві Дудрі, і хто хоче його послухати, то хай наставить своє радіо на станцію WHOM у годині 3-тій пополудні" [1, с. 4].

М. Сурмач ознайомлював українську громаду з жанрами радіоконцерту, скетчу, радіобалу, його творчий репертуар охоплював також програми для дітей, спеціальні випуски, присвячені пам'ятним датам і святкам тощо. Він також був одним з ініціаторів скликання першого радіокомітету, за рішенням якого створено "Українсько-американську радіоорганізацію (Ukrainian-American Radio Organization). Відзначимо й відкритість медіаменеджера перед громадою — на сторінках щоденної газети "Свобода" (США) періодично виходила друком рубрика "Вісті з Січового базару "Сурма", в якій автор представляв докладний звіт щодо радіосправи загалом, анонсував майбутні ефіри чи аналізував відгуки слухачів про передачі [2, с. 4]. Численні листи від вдячних шанувальників свідчили, що програми М. Сурмача були надзвичайно популярні. Приміром, 1929 р. слухач Світозір опублікував у щоденнику "Свобода" відгук на програму М. Сурмача, в якому зазначав: "Кожний, хто пише, висловлює свою радість ізза появи українського слова на радіо. Таксамо є загальне признание за дуже побірну програму, яку приготував п. Сурмач. Нема ані одного голосу усної критики до неї; противно, самі похвали" [9, с. 3].

У практиці закордонної українськомовної радіожурналістики, як зазначалося, були поширені родинні зв'язки, коли над спільною програмою працювали подружжя, батьки та діти, брати та сестри, свояки та своякині. Непересічною подією для української громади США стало створення за ініціативою українця Р. Лапіка 1958 р. у м. Ріверсайд (Каліфорнія) окремої приватної радіостанції під назвою K-ACE (AC), що працювала "на 10 акрах землі, де (він. — *Т. Г.*) zatrudнює 12 осіб, як техніків, сейлесменів, заповідав, крім постійної праці його самого, дружини Галі та її сестри Олі, яка рівнож є й співвласницею тієї радіостанції" [6, с. 4]. Р. Лапик, який народився у США перед Другою світовою війною, був редактором щомісячного англословного журналу "Тризуб", після війни випробував власні письменницькі таланти, згодом

здобув диплом правника. В ефірі власної радіостанції постійно звертався до теми України, однак прибуток отримував від програм іншої тематики.

Доля започаткованої у 1960-х рр. в ефірі радіостанції WIBX в Ютиці (США) програми "Українські мелодії" також тісно пов'язана з етапами життя її ведучих. Приміром, студент Є. Готман, котрий ініціював вихід передачі, гроші на її фінансування, за домовленістю з радіостанцією, отримував від повернення боргів від рекламодавців, з якими працював особисто. З перших випусків ведучою програми була його мати К. Готман, а після переїзду сина з родиною до Вісконсину (США) в ефірі працювала спільно з пластункою В. Смик. Керівником програми у ті роки був батько Є. Готмана та чоловік К. Готман — М. Готман [5, с. 5].

З поширенням інтернет-технологій українці у світі втілюють автономні радіопроєкти, що завдяки цілодобовому ефірному чи подкаст-формату охоплюють широку аудиторію, гуртуючи чимало однодумців. Цікаво, що модераторами таких ініціатив часто є українці, які не так давно полишили Батьківщину. Вони досконало знають мову, особливості життя в країні зсередини, відчувають її пульс та ритм. З-поміж них виокремимо колектив канадської радіостанції "Радіо Разом" (Торонто), американського радіо "Домівка" (Нью-Йорк) та ін.

Висновки. Попри те, що українське радіомовлення у різні часи намагалися залишити замкненою системою, обмежити його самопрезентацію на глобальному рівні, неможливо знецінити набутки наших співвітчизників у справі збереження національної ідентичності, популяризації рідної мови, культури, історії. В різні роки ентузіастів українського радіо закордоном, серед яких і зазначені вище персоналії, й багаторічний керівник української програми у США В. Ширван, активний громадський діяч, священнослужитель, меценат й автор українських радіопрограм С. Іжик (Канада), численні представники в інших країнах, зокрема в Австралії — В. Березій, в Аргентині — Л. Голоцван, у Бразилії — А. Мазай, у Великобританії — В. Бородач, у Венесуелі — П. Макаренко, в Іспанії — В. Гичка, в Італії — В. Федорчук, у Казахстані — панна М., у Китаї — п. Дроб'ячко, у Литві — Ю. Паньків, на Мальті — І. Зінчик, у Німеччині — Г. Котович, у Парагваї — С. Худик, у Польщі — Л. Лабрович, у Сербії — П. Головчук, у Югославії — С. Секач та ін., об'єднувала любов до рідної землі, прагнення зберегти своє коріння й передати нащадкам найкращі здобутки національної культури.

На жаль, нині імена цих особистостей (за нечисленними винятками, котрі, втім, найчастіше пов'язані з багатоплановою діяльністю наших талановитих співвітчизників, які, окрім радіосправи, виявили себе в музиці, політиці, релігійній сфері тощо) не введені журналістикознавцями до переліку зачинателів української справи на радіо. Отже, створюючи цей матеріал, авторка намагалася зробити перший крок на шляху до пізнання загублених сторінок історії українськомовного радіо у світовому співтоваристві.

Список використаної літератури

1. *Вісти з базару "Сурма"* // Український тижневик "Свобода". — 1935. — № 195. — С. 4.
2. *Вісти з Січового базару "Сурма"* // Український тижневик "Свобода". — 1929. — № 245. — С. 4.
3. *Гресько О.* Телерадіомовлення України в міжнародній комунікації : монографія / О. Гресько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ : Київ. ун-т, 2016. — 303 с.
4. *Калібовець С.* Основні форми агітаційної роботи клубних установ у селах Лівобережної України в роки IV п'ятирічки / С. Калібовець // Вісн. Держ. акад. керів. кадрів культури і мистец. — 2008. — № 1. — С. 102—109.
5. *Л. П.* До 10-ліття радіопроеграми "Українські мелодії" в Ютиці / Л. П. // Український тижневик "Свобода". — 1973. — № 49. — С. 5.
6. *Новак М.* Роман Лапіка / М. Новак // Український тижневик "Свобода". — 1964. — № 220. — С. 4.
7. *Отець М.* Харина став новим керівником радіопроеграми УКЦ // Український тижневик "Свобода". — 1984. — № 35. — С. 1.
8. *Радіопроеграма "Спогад України"* // Український тижневик "Свобода". — 1965. — № 216. — С. 1.
9. *Світозір.* Українська година на радіо / Світозір // Український тижневик "Свобода". — 1929. — № 48. — С. 3.
10. *Сурмач М.* Історія моєї "Сурми". Спогади книгаря / М. Сурмач. — Нью-Йорк : Сурма, 1982. — 197 с.
11. *Українська Радіопроеграма на Флориді* // Український тижневик "Свобода". — 1953. — № 34. — С. 3.
12. *Українці в Австралії.* Енциклопедичний Довідник / [В. Шумський, М. Шумський, Л. Богацький та ін.]. — Сідней : Вільна Думка і Товариство Збереження Української Спадщини в Австралії, 2001. — 673 с.

Проаналізована роль личности в воплощении українських радіоініціатив діаспори в историческом аспекте. По результатам изучения зарубежной периодики автор вводит в научный дискурс имена радиопроизводителей українских программ в эмиграции, исследует их профессиональную деятельность, осмысливает ее роль в сохранении национальной идентичности украинцев за рубежом.

The article analyzes the historical role of the individual in the production of Ukrainian radio initiatives. Based on the results of studying foreign periodicals, the author introduced into the scientific discourse the names of radio producers of Ukrainian programs in emigration. In the article their professional activity is investigated, their role in preserving the national identity of the Ukrainian diaspora is interpreted.

Надійшла до редакції 28 травня 2018 року

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 316.774(477)

Катерина Редька,
аспірант кафедри інформаційних
технологій ХДАК

Розвиток інфраструктури інфокомунікацій і становлення інформаційного суспільства України

Розглянуто проблему впливу інфокомунікацій на становлення інформаційного суспільства. Наведено характеристику сучасних інформаційних мереж в Україні, на основі якої запропоновано юридично-правові механізми їх становлення та розвитку.

Ключові слова: *інфокомунікації, інформаційне суспільство, інтернет-мережа, документна комунікація, інтернет-користувачі, консьюмеризація, таргетинг, локальні мережі, глобальні мережі, соціальні мережі.*

Постановка проблеми. Формування інформаційного суспільства є історичною відповіддю на ситуацію комунікаційного надлишку. Сьогодні головну комунікативну роль у ньому дедалі більше відіграють соціальні мережі, що, на відміну від традиційних соціальних структур, здатні сприймати й самостійно створювати нові комунікативні конфігурації, недовступні для традиційних інститутів.

Інформаційно-комунікативний простір характеризується як локальними каналами комунікації, так і глобальним комунікативним середовищем, основний

складник якого — комунікація — не лише утворює соціальну систему загалом, а є незалежним елементом.

Роль інфокомунікації в розвитку інформаційного суспільства досліджували К. Беляков, С. Коломієць, О. Михайловська, В. Дергачев, Х. Туре, М. Кастельс та інші. Проте на національному рівні окреслена проблема залишається малодослідженою.

Мета статті — з'ясувати вплив інфокомунікації на розвиток інформаційного (мережевого) суспільства України; **завдання** — розкрити суть понять "інфокомунікація", "інформаційне (мережеве) суспільство"; оха-